

**Josep Puig Pujades (1883-1949).
Cultura, periodisme i pensament polític
en el catalanisme republicà**

Anna Teixidor Colomer

TESI DOCTORAL UPF / ANY 2012

DIRECTOR DE LA TESI
Dr. Jaume Guillamet Lloveras
(Departament de Comunicació)

Al meu pare,
exemple de perseverança

AGRAÏMENTS

En tots els projectes personals i professionals hi ha fars, llums que guien nítidament les preguntes que ens fem, la direcció que volem seguir. Aquesta tesi doctoral és el resultat de set anys de dedicació que van començar amb l'estudi de la premsa figuerenca, especialment, del periòdic republicà i catalanista *Empordà Federal* i culmina ara amb l'elaboració d'una biografia del principal impulsor d'aquest, Josep Puig Pujades. Durant aquest temps, en què aquest treball ha conviscut amb d'altres tasques i interessos professionals, haig d'agrair algunes de les llums que m'han guiat, especialment, la capacitat mentora del Doctor Jaume Guillamet Lloveras qui ha dirigit la investigació i m'ha encoratjat en els moments de desànim.

Aquesta recerca també és deutora del personal dels arxius, les biblioteques i les col·leccions particulars que m'han fet menys feixuga la feina. Voldria destacar, especialment, fra Marc i Montserrat Catalán de l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià del Monestir de Poblet; Narcís Oliveras i Aurèlia Guillamet, de l'Arxiu Aurèlia Guillamet Navarra; Narcís Castells de l'Arxiu Històric de Girona; Nati Vilanova, de la Biblioteca Fages de Climent de Figueres; Erika Serna, de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà; Eva Astarloa de l'Arxiu Municipal de Figueres; Eric Forcada, de la col·lecció Eric Forcada de Perpinyà; Irene Muñoz per agilitzar-me l'accés a Lluís Albert, de l'Arxiu Víctor Català de l'Escala i, molt especialment, a Adela Garrido Deulofeu, la filla de la neboda de Josep Puig Pujades que actualment custodia l'arxiu personal del polític i escriptor i en preserva la seva memòria.

En aquest sentit, també haig d'agrair les institucions que m'han donat suport econòmic per dur a terme aquest treball: d'una banda, l'Ajuntament de Figueres i, especialment, la Camil·la Massot que van considerar la idoneïtat de publicar el treball de recerca *Amb la República al cap i Catalunya al cor. Empordà Federal (1911-1938)* i, d'altra banda, la Fundació Josep Irla qui em va concedir una beca d'estudi.

La llargada en el temps d'aquesta investigació i la complexitat de tot el procés m'obliguen a agrair les converses amb estudiosos que han enriquit el contingut amb els seus punts de vista: Enric Bassegoda, Josep Colls, Àngel Duarte, Manuel Moreno, Jordi Pla, Enric Pujol, Alfons Romero, Albert Testart i, especialment, les consideracions que van fer els membres del tribunal del treball de recerca, el juliol de 2009, format pel doctor Javier Díaz Noci, el doctor Josep M. Figueres Artigues i la doctor Ruth Rodríguez-Martínez.

També haig d'agrair a aquelles altres persones que donen sentit als projectes personals, acadèmics i professionals, amb el suport i el valor de la seva amistat: Josep Colls, Marc Faro, Sílvia Guitart, Noemí Pujolar, Anna Punsí i Sebastià Vilallón.

I als meus pares. A l'exemple de perseverança del meu pare i a la paciència de la meva mare. Sense la seva complicitat i el seu interès perquè acabés la recerca, probablement, avui no tancaria aquest cicle.

RESUM

Josep Puig Pujades (1883-1949) fou el principal renovador del republicanisme empordanès que entroncà la vella tradició federal amb el catalanisme progressista del primer terç del segle XX. La seva àmplia producció periodística i literària permeten constatar l'important paper ideològic que va desenvolupar com a intel·lectual en l'objectiu de crear un projecte cívicocultural com a eina transformadora de la societat a través del foment de l'educació i la cultura.

Els càrrecs de govern que assumí durant la Segona República i les responsabilitats en l'òrgan directori d'Esquerra Republicana de Catalunya contribuïren a forjar-lo com una de les figures més rellevants del catalanisme republicà anterior a la guerra civil.

ABSTRACT

Josep Puig Pujades (1883-1949) was key to the revival of Republicanism. This movement was a direct inheritor of the long federalist tradition in Empordà combined with Progressive Catalanism seen in the first part of the twentieth century. His extensive journalistic and literary writings show the important ideological role he played as an intellectual in the creation of a civic-cultural project as a means of transforming society through the promotion of education and culture.

The government positions he held during the Second Republic and responsibilities on the board of Esquerra Republicana de Catalunya helped to consolidate him as one of the leading figures of Catalanist Republicanism before the Spanish Civil War.

“En J. Puig Pujades era el cervell i la paraula –els ulls i el pensament– d’aquella ànima empordanesa que en les seves històriques hores ja havien forjat, a través de lluites i de sofrances, el viril i brau Abdó Terrades, en Josep M. Bofill... Però si ell estimava la República –una República de Llibertat i de justícia social–, més molt més estimava Catalunya, el seu mur i les seves cales, la seva muntanya, els seus llogarrets i els seus ocells... Llegiu els seus llibres, contempleu les seves obres pictòriques –una obra, en conjunt, reduïda, però de gust i de gran qualitat–, i veureu amb quina tendresa i amb quina emoció ell descriu i pinta el paisatge de la nostra terra. En ell hi ha el polític, el lluitador i el patriota: però també un poeta i un artista. [...]

Era l’home d’esperit sensible i delicat, generós –una mena de petit mecenas, però sempre igual afectuós i volgut de tothom– que donava alé i vida a qualsevulla manifestació d’art i de cultura a Figueres... Una exposició, uns jocs florals, unes representacions de teatre català, un homenatge literari o una festa racial i patriòtica, es devia a ell.”

CABRUJA, Agustí. “Evocacions. J. Puig Pujades”, a *La Humanitat* [Mèxic], núm. 4 (setembre, octubre i novembre de 1947), pàg. 4; A.C. “J. Puig Pujades”, a *La Humanitat* [Mèxic], núm. 17 (abril i maig de 1949), pàg. 2.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	21
1.1. Balanç bibliogràfic	30
1.2. Fonts i mètode	45
1.3. Marc històric	51
2. ELS ANYS DE FORMACIÓ, 1883-1923	67
2.1. Els Puig, una nissaga de comerciants	69
2.2. Sastre i botiguer a Figueres	76
2.3. Un esdeveniment clau en un any crucial: la Festa de la Bellesa de 1906	91
2.4. Renovador de les bases republicanes i catalanistes	98
2.5. Unes noves sigles i un nou òrgan d'expressió propi: la UFNR i l' <i>Empordà Federal</i>	110
2.6. Ideologia i programa polític	140
2.6.1. Republicanisme, federalisme i nacionalisme	142
2.6.2. Una idea de <i>civitas</i> republicana	154
2.6.2.1. Promotor de grans obres culturals	165
2.6.2.2. Narcís Monturiol, una <i>Vida d'heroï</i>	174
2.7. El mecenatge artístic	189
2.7.1. El cas Llavanera	198
2.7.2. Mentor del jove Dalí	203
3. LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA, 1923-1930	218
3.1. Un intel·lectual compromès	219
3.2. Narrador, dramaturg i assagista	229
3.3. Col·laborador de premsa	245
3.4. Traductor i conferenciant	254
3.5. Activisme cultural contra la Dictadura	264

4. LA SEGONA REPÚBLICA, 1931-1936	275
4.1. Les acaballes del directori	278
4.2. De l'organització de les esquerres a la proclamació de la República	287
4.3. L'entrada definitiva en política: de l'assaig a la construcció del projecte	295
4.3.1. Vocació política compartida amb l'home de lletres	332
4.3.2. L'obra de govern a l'Ajuntament de Figueres	342
4.3.3. Diputat provisional a la Generalitat de Catalunya	360
4.3.4. Comissari delegat de la Generalitat de Catalunya a les comarques gironines	371
4.4. L'empresonament dels Fets d'Octubre	382
4.5. Les eleccions de Febrer de 1936: diputat a Corts	412
5. LA GUERRA CIVIL, 1936-1939	435
5.1. L'esclat del conflicte	437
5.2. Cònsol a Perpinyà	443
5.3. Cònsol a Lió	463
6. L'EXILI, 1939-1949	475
6.1. Els primers mesos d'exili: sobreviure a la desfeta moral i econòmica	477
6.2. Expedient obert a la Figueres franquista	497
6.3. Tornar a l'Empordà?	502
6.4. Els darrers mesos de vida	507
7. CONCLUSIONS	513

8. BIBLIOGRAFIA 529

- 8.1. Bibliografia general 530
- 8.2. Referències periodístiques sobre Josep Puig Pujades a la Premsa 552
- 8.3. Obra publicada 561
- 8.4. Obra inèdita 562

9. FONTS 564

- 9.1. Arxius i biblioteques consultats 565
- 9.2. Publicacions periòdiques on col·laborà Josep Puig Pujades 567
- 9.3. Publicacions consultades 569

10. ANNEX 572

- 10.1. Cronologia de Josep Puig Pujades (1883-1949) 573
- 10.2. Contribucions industrials 583
- 10.3. Herència de Josep Puig París 587
- 10.4. Els pseudònims: *Jordi Erin, Velivole, Puvís* 589
- 10.5. Càrrecs i suports electorals com a candidat 590
- 10.6. Producció periodística. Gràfics i taules estadístiques 593
- 10.7. Relació d'articles apareguts a la premsa 602
- 10.8. Relació de manifestos col·lectius 614
- 10.9. Relació de contes 635
- 10.10. Relació de discursos 638
- 10.11. Relació de presentacions 642
- 10.12. Relació de correspondència emesa i rebuda 644
- 10.13. Transcripció seleccionada d'articles, contes i manifestos col·lectius [adjuntem DVD]

I. ABREVIATURES

AC. Acció Catalana

CEDA. Confederación Española de Derechas Autónomas

CNR. Centre Nacionalista Republicà

CNT. Confederación Nacional del Trabajo

EC. Estat Català

ERC. Esquerra Republicana de Catalunya

FAI. Federación Anarquista Ibérica

FRSE. Federació Republicana Socialista de l'Empordà

GFE. Grup Femení d'Esquerra

JEREC. Joventut d'Esquerra Republicana de Catalunya

JRE. Joventut Republicana de l'Empordà

PCE. Partido Comunista de España

PNRE. Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra

POUM. Partit Obrer d'Unificació Marxista

PRC. Partit Republicà Català

PRFNcg¹. Partit Republicà Federal Nacionalista de les comarques
gironines

PRR. Partido Republicano Radical

PSOE. Partido Socialista Obrero Español

UFNR. Unió Federal Nacionalista Republicana

UGT. Unión General de Trabajadores

UR. Unión Republicana

USC. Unió Socialista de Catalunya

---

¹ Segons terminologia adoptada per: MOLAS, Isidre [ed.] *Diccionari dels Partits Polítics de Catalunya segle XX*. Barcelona: Diccionaris de l'Enciclopèdia, 2000, pàg. 279-280.

II. LLISTA DE TAULES

- Taula I.** Candidats de la FRSE a les eleccions municipals 296
- Taula II.** Diputats per circumscripció a la demarcació de Girona 303
- Taula III.** Vots obtinguts al I Congrés Nacional d'ERC 308
- Taula IV.** Junta del comitè comarcal de la FRSE 311
- Taula V.** Vots obtinguts a les eleccions municipals 331
- Taula VI.** Organigrama de l'Ajuntament de Figueres 344
- Taula VII.** Organigrama de la Comissaria Delegada del Govern de la Generalitat de Catalunya a Girona 374
- Taula VIII.** Candidatura del Front d'Esquerres a Catalunya. Girona 415
- Taula IX.** Resultat electoral dels districtes de Figueres 419
- Taula X.** Resultats del Front d'Esquerres 419
- Taula XI.** Resultats del Front Català d'Ordre 419
- Taula XII.** Registre de propietats amb titularitat de Josep Puig Pujades 499

III. LLISTA D'IMATGES

Imatge I. Els Magatzems Puig París	75
Imatge II. La primera portada d'Empordà	99
Imatge III. La portada del primer número d' <i>Empordà Federal</i>	111
Imatge IV. La redacció fundacional d' <i>Empordà Federal</i>	113
Imatge V. Inauguració del monument a Narcís Monturiol	181
Imatge VI. Josep Puig Pujades pintat per Salvador Dalí	216
Imatge VIII. Josep Puig Pujades vist per Bagarí	222
Imatge VIII. Empresonament arran dels Fets d'Octubre	292
Imatge IX. Homenatge a Josep Puig Pujades i a <i>Empordà Federal</i>	432
Imatge X. Títol oficial de cònsol a Perpinyà	449
Imatge XI. Títol oficial de cònsol a Lió	464

